

Dionýz Blaškovič

Prof. MUDr. **Dionýz Blaškovič**, DrSc. (* 2. august 1913, Jablonica, okres Senica - † 17. november 1998, Bratislava) bol slovenský bakteriológ a virológ, lekár, pedagóg, akademik. Vedecky sa venoval najmä patogenéze, biologickým a biochemickým vlastnostiam baktérií, laboratórnej diagnostike vírusových nákaz a ekológii vírusov chrípky a kliešťovej encefalitídy, bol priekopníkom interdisciplinárneho poňatia výskumu v rámci biológie.

Životopis

Vyrastal v rodine učiteľa, v historickom prostredí Banskej Štiavnice s bohatou prírodovedeckou tradíciou, kde aj maturoval. Už počas vysokoškolských štúdií na Lekárskej fakulte Karlovej univerzity v Prahe začal pracovať v Bakteriologicko-sérologickom ústave tejto fakulty, kde stretáva doc. F. Patočku a dr. I. Málka. Najviac ho priťahovala bakteriológia, keďže v tom čase boli infekčné choroby hlavnou príčinou úmrtnosti. V medicíne sa začali v plnšej miere uplatňovať exaktné vyšetrovacie metódy biochemické a najmä bakteriologické. Aj po promócii v roku 1937 plánoval svoju budúcnosť na tomto pracovisku, ale musel nastúpiť na základnú vojenskú službu na Slovensku. Podarilo sa mu však aj počas nej udržať kontakt s ústavom na lekárskej fakulte a vykonávať ju vo vojenských bakteriologických laboratóriách v Prahe a v Bratislave.

Dňa 1. júna 1939 nastúpil na Ústav hygieny a bakteriológie LFSU v Bratislave ako asistent u prof. Muchu. V tejto funkcii budoval Štátnu bakteriologicko-diagnostickú stanicu, z ktorej následne vznikol Štátny zdravotno-sociálny ústav, pobočka Banská Bystrica. Počas 2. svetovej vojny vstúpil do funkcie hygienika do povstaleckej armády. Ako účastník SNP a protifašistického odboja počas SNP založil v Banskej Bystrici diagnostickú stanicu - základ neskoršej krajskej hygienickej stanice. V tom období sa mu podarilo úspešne bojovať proti epidémii dyzentérie, ktorá prepukla v Blatnickej doline, za čo mu boli udelené prvé vyznamenania.

Po vojne požiadal o štipendium Rockefellerovej nadácie v USA. Na rok nastúpil na Michiganskú univerzitu k prof. Francisovi, kde sa cielene začal zaujímať o virológiu. Po návrate z USA v roku 1948 vybudoval virologické pracovisko v rámci Štátneho zdravotno-sociálneho ústavu. Dňa 1. januára 1953 vznikol Virologický ústav ČSAV a Blaškovič bol menovaný za prvého riaditeľa. Ústav si rýchlo získal uznanie doma i v zahraničí.

Pod jeho vedením sa rozpracovala veľmi významná koncepcia prírodných ohniskových nákaz a s tým spojené ekologické problémy vírusov a vírusových ochorení. Nasledoval objav prenosu vírusu kliešťovej encefalitídy kozím mliekom v tzv. Rožňavskej epidémii a významné poznatky o štruktúre, antigénnych vlastnostiach, imunológii a prenose vírusu kliešťového zápalu mozgu. Významne prispel k štúdiu premenlivosti vírusu chrípky. Jeho spolupracovníci a žiaci pod jeho vedením publikovali mnoho prác týkajúcich sa imunologicko-morfologických analýz vírusu chrípky. Ďalším vírusom, ktorým venoval pozornosť boli herpetické vírusy, perzistencia a latencia herpetických infekcií a patogenéza herpetických infekcií. Objavil herpetický vírus hlodavcov. Na ústave podporoval štúdium rastlinných vírusov, ricketsií a chlamýdií, štúdium nešpecifickej protivírusovej obrany, štúdium interferónov, genetiku vírusov, štúdium antivírusových látok a molekulárnej biológie vírusov. V ostatných rokoch sa ťažiskom jeho práce stal záujem o evolučnú a komparatívnu virológiu.

Jeho vedecko-výskumná práca sa vyznačuje zmyslom pre vystihnúť a riešenie problémov, interdisciplinárnym prístupom v rámci biológie a súbežným úsilím prenášať výsledky výskumu do praxe, čím prispel k rozvoju vedných odborov virológie a mikrobiológie a k pozdvihnutiu úrovne lekárskeho služieb, najmä v infektológii.

Stál však i pri zrode Československej akadémie vied aj Slovenskej akadémie vied a v oboch dlhé roky zastával vysoké riadiace funkcie. Pozitívne ovplyvnil i vznik a činnosť niektorých ďalších organizácií, napr. Československej spoločnosti mikrobiologickej pri ČSAV alebo Mikrobiologicko-epidemiologickej zložky Slovenskej lekárskej spoločnosti.

Vždy rozvíjal zahraničné kontakty. Stal sa čestným zahraničným členom akadémie vied v New Yorku, v bývalom Zväze sovietskych socialistických republík, v Poľsku a Srbsku. Bol členom početných vedeckých spoločností, expertom Svetovej zdravotníckej organizácie pre oblasť vírusových nákaz, jedno volebné obdobie vykonával funkciu generálneho sekretára Medzinárodnej rady vedeckých zväzov (ICSU) a mnohé ďalšie.

Už v roku 1957 založil s akademikom A. A. Smorodintsevom medzinárodný virologický časopis *Acta virologica*, v jazyku anglickom a ruskom. Po roku 1990 vychádza už len jeho anglická verzia. Po roku 1968 to bola takmer jediná možnosť publikovania pracovníkov Virologického ústavu SAV.

Nepretržite sa venoval pedagogickej činnosti a výchove vedeckých pracovníkov. V roku 1949 po návrate z USA vybudoval Katedru mikrobiológie LFUK v Bratislave, v roku 1968 založil prvú Katedru všeobecnej a aplikovanej virológie na Prírodovedeckej fakulte UK pri Virologickom ústave, na ktorých ako riadny profesor prednášal virológiu. Pripravil pre študentov prvé slovenské skriptá a učebnicu virológie. Na virologickom ústave organizoval postgraduálne kurzy Medzinárodnej organizácie pre výskum bunky (ICRO), na ktorých sa školili mladí virológovia z celého sveta.

Za svoju významnú vedecko-výskumnú, organizačnú a pedagogickú prácu bol opakovane vyznamenaný.

Funkcie a členstvá

- predseda SAV
- podpredseda ČSAV

- člen Newyorskej akadémie vied, Akadémie vied Zäzu sovietskych socialistických republík, Akadémie prírodovedcov Leopoldina v Halle/Saale v NDR, akadémie vied v Poľsku a Srbsku
- expert SZO pre oblasť vírusových nákaz
- člen riadiaceho výboru a jedno volebné obdobie aj generálny tajomník Svetovej rady vedeckých únií (ICSU)
- člen riadiaceho výboru Medzinárodnej organizácie pre výskum bunky (ICRO)
- predseda virologickej sekcie Československej mikrobiologickej spoločnosti pri ČSAV
- člen výboru Medzinárodnej asociácie virologických spoločností
- profesor Univerzity Komenského v Bratislave
- hlavný redaktor časopisu Acta virologica, člen redakčnej rady časopisu Voprosy virusologii, člen redakčnej rady časopisu Intervirology

Vyznamenania

- 1945 Čs. vojenská medaila za zásluhy I. stupňa
Rad Slovenského národného povstania II. triedy
- 1951 štátna cena Klementa Gottwalda
- 1956 medaila J. E. Purkyně
- 1963 štátne vyznamenanie „Rad práce“
- 1982 Rad republiky k 30. výročiu založenia ČSAV

Literatúra

KLIMOVÁ, A. - NÉMETHOVÁ, M. (zost.): Blaškovič, Dionýz, prof., MUDr., DrSc. In: Kto bol kto v histórii Banskej Bystrice 1255 - 2000. - Banská Bystrica : Štátna vedecká knižnica, 2002. - ISBN 80-85169-62-2. - S. 25.

BORECKÝ, Ladislav. Slavnostný príhovor na vedeckom stretnutí v Bratislave dňa 15.9.1983 pri príležitosti 70-tých narodenín akademika Dionýza Blaškoviča. In: Československá epidemiologie, mikrobiologie, imunologie. 1984, Roč. 33, č. 2, S. 122-127. ISSN 0009-0522.

VALENTA, Vlk. Akademik Dionýz Blaškovič sedemdesiatročný. In: Biológia. 1983, Roč. 38, č. 7, S. 711-713. ISSN 0006-3088.

BORECKÝ, Ladislav. Životné jubileum akademika Dionýza Blaškoviča. In: Bratislavské lekárske listy. 1978, Roč. 70, č. 2, S. 239. ISSN 0006-9248; 1336-0345.

BORECKÝ, Ladislav. K šesťdesiatym narodeninám akademika D. Blaškoviča. In: Biológia. 1973, Roč. 28, č. 9, s. 793-794. ISSN 0006-3088.

MUCHA, Vojtech. K šesťdesiatke akademika Dionýza Blaškoviča. In: Časopis lékařů českých. 1973, Roč. 112, č. 48, s. 1503-1504. ISSN 0008-7335, eISSN 1805-4420.

BORECKÝ, Ladislav. K 50-inám akademika D. Blaškoviča. In: Lékařský obzor. 1963, roč. 12, č. 9, s. 569-570. ISSN: 0457-4214.

ČIAMPOR, Fedor. Akademik Dionýz Blaškovič, život a spomienky : 27. november 2008. Dostupné na internete: http://www.sav.sk/index.php?lang=sk&charset=&doc=services-news&news_no=2312

ČIAMPOR, Fedor. Akad. Prof. MUDr. Dionýz Blaškovič, DrSc. (1913 - 1998).